

ISSN: 1896-4087

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/ZC.2017.024>

KATARZYNA GRZESIAK

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Etos nauki – między klerkowskim a eksperckim modelem nauki¹

Ethos of science – between clerk and expert models of science

Streszczenie:

Celem opracowania w warstwie poznawczej jest przedstawienie zmian, jakie dokonały się w rozumieniu zadań uczelni oraz roli uczonych; zmian obejmujących przejście od klerkowskiego do eksperckiego modelu uprawiania nauki, przy czym każdy model legitymuje odmienny zestaw norm, ukonstytuowany przez inne hierarchie wartości. Co się tyczy warstwy aplikacyjnej tego opracowania, to celem jest pokazanie sposobu lokowania tradycyjnych i nowoczesnych norm w misji i strategii konkretnej uczelni, a dokładnie Åbo Akademi w Vaasa, w Finlandii. Etos nauki oraz praktyka jego kultywowania stały się podstawą etnograficznego studium przypadku nad doświadczaniem sukcesu w nauce przez studentów studiów doktoranckich – doktorantów edukacji tejże uczelni. Zaprezentowany aksjonormatywny profil badanej uczelni jest przykładem eklektycznego modelu nauki, realizującego zarówno akademicki, jak i post-akademicki tryb wytwarzania wiedzy naukowej. Rozpoznany stan rzeczy dowodzi, iż uczelnia może być miejscem sprzyjającym realizacji tak badań podstawowych, jak i stosowanych.

Słowa kluczowe: aksjonormatywny wymiar nauki, etos nauki, klerkowski i ekspercki model nauki, akademicki i post-akademicki tryb wytwarzania wiedzy, arystokratyczny i rzemieślniczy styl badawczy

¹ Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu ustalenia są wycinkiem etnograficznego studium przypadku nad doświadczaniem sukcesu w nauce przez studentów studiów doktoranckich – doktorantów edukacji Åbo Akademi w Vaasa, w Finlandii. Projekt badań jest podstawą rozprawy doktorskiej, której promotorem jest prof. zw. dr hab. Urszula Ostrowska.

Abstract:

The cognitive purpose of this paper is to display changes of defining university tasks and a scholar role; the changes which refer to the evolution of a science model, from clerks to experts, whereas each of the models legitimizes different set of standards constituted by diverse hierarchies of values. In regards to the purpose of the application, the text presents the placement method of traditional and modern standards in the mission and strategy of a specific university, namely Åbo Akademi University in Vaasa, Finland. Both ethos of science and their cultivating practices are the basis of the ethnographical case study on doctoral students doing PhD in education at ÅÅ. In addition, the study demonstrates how they experience success in science. The presented axionormative profile of the examined university is an example of implementing an eclectic scientific model which fulfils the academic and post-academic modes of producing scientific knowledge at the same time. The disclosed research case proves that universities might be a shared space for coherent coexistence of both basic and applied sciences.

Keywords: axionormative dimension of science, ethos of science, clerk and expert models of science, academic and post-academic mode of producing knowledge, research styles of aristocrats and craftsmen

Aksjonormatywny wymiar nauki

Nauka jest integralną częścią ludzkiej kultury². W ujęciu genetyczno-strukturalnym nauka stanowi ważne narzędzie badania i opisu elementów tworzących kulturę, równocześnie będąc jednym z jej źródeł. Zaś w ujęciu normatywno-psychologicznym nauka stanowi nośnik wartości i wzorów postępowania, a jednocześnie doskonali sposób internalizacji norm kulturowych³.

Od kiedy nauka osiągnęła pełnię swej instytucjonalizacji – to jest od czasu upowszechnienia idei uniwersytetu liberalnego, którego rzeczywistą kwintesencją jest powołany na początku XIX wieku i funk-

² A. Lekka-Kowalik, *Nauka*, [w:] K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Radom 2016, s. 646.

³ E. Włodarczyk, *Kultura*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, T. 2, Warszawa 2003, s. 952.

cjonujący po dziś dzień Uniwersytet Humboldta w Berlinie⁴ – istotnym narzędziem procesu enkulturacji⁵ stał się etos nauki.

Zgodnie z objaśnieniami zawartymi w *Słowniku języka polskiego* etos nauki może być rozumiany jako ogół wartości, wzorów i norm decydujących o odrębności grupy ludzi, do których się odnosi⁶. W nieco bardziej specjalistycznym ujęciu, odniesionym do profesjonalnej działalności naukowej – gdzie nauka jest pracą, a ludzie parający się nauką to zawodowi twórcy i propagatorzy nauki – etos nauki jest to:

(...) pewien ideał wyznaczony przez tradycję, wymogi współczesności i istotę przemian współczesnej kultury i edukacji, obejmujący całokształt norm społeczno-moralnych, akceptowanych przez ogół (...), składających się na świat ich wartości i determinujący styl życia oraz charakter ich pracy zawodowej⁷.

Reasumując, etos nauki to aksjonormatywny wzorzec zachowań współtworzony przez ludzi profesjonalnie związanych z działalnością naukową i do nich adresowany. Miejscem, które skupia ludzi nauki, jednocześnie stając się przestrzenią realizacji ideału świata konstruowanego przez rozum, jest uczelnia.

W literaturze przedmiotu często przewijają się wątki dotyczące obszarów wolności i zakresów odpowiedzialności uczelni⁸. Na kanwie tych rozważań, z wielości możliwych ujęć, Janusz Goćkowski wyłonił dwa biegunowo różne modele nauki⁹. Pierwszy, zwany modelem klerkowskim, nawiązuje do preferencji humanistycznych w nauce, gdzie uczeni aspirują do roli mędrców-moralistów¹⁰. Drugi model nauki, określany jako ekspercki, zakłada ścisłe powiązania nauki i techniki,

⁴ T. Bauman, *Uniwersytet* [w:] T. Pilch (red.) *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, T. 6, Warszawa 2007, s. 974.

⁵ E. Włodarczyk, *Kultura...*, op. cit., s. 958.

⁶ M. Bańko, (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, PWN, Warszawa 2007, s. 482; Zob. J. Woleński, J. Hartman, *Wiedza o etyce*, Warszawa – Bielsko-Biała 2008, s. 434.

⁷ M. Bogaj, *Etos zawodowy nauczyciela*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, T. 1, Warszawa 2003, s. 1064.

⁸ Zob. G. Akerlind, C. Kayrooz, *Understanding Academic Freedom: The views of social scientists*, „Higher Education Research & Development” 2003, vol. 22, no. 3, s. 328.

⁹ J. Goćkowski, *Ethos nauki i role uczonych*, Kraków 1996, s. 106 i n.

¹⁰ Ibidem, s. 107, 109.

gdzie działalność uczonych realizowana jest na styku inżynierii technologicznej i społecznej; zakłada się tu wzmacnianie panowania człowieka nad światem¹¹. Konkludując, model klerków – intelektualistów nie angażujących się w życie społeczne, a jedynie je opisujących, jawi się jako środowisko przyjazne rozwojowi tych dyscyplin, których empiryczne dociekania są w typie badań podstawowych. Podczas gdy założenia modelu ekspertów sprzyjają rozkwitowi tych dyscyplin, których wyniki badań mają charakter stosowany.

Obecnie, ze względu na drapieżny kapitalizm przenikający praktycznie wszystkie sfery społecznego życia, trudno jest pozostać przy wyidealizowanej koncepcji uczelni wolnej od interesów świata polityki i biznesu; świata, w którym postawa uczonego-klerka uznawana jest za przejaw szkodliwego zacofania ze względu na oderwanie nauki od realizacji społecznych potrzeb. Jednakże poddawanie się dominującym, neoliberalnym trendom współczesności, tak charakterystyczne dla strategii uczonego-eksperta, również jest piętnowane jako technokratyczne zaślepienie będące realną groźbą dla człowieczeństwa.

Zdaniem Krzysztofa Leji, stanem pożądanym jest sytuacja, w której obydwa modele uprawiania nauki – klerkowski i ekspercki – współistnieją w synergii¹². Z badań tego autora można wnioskować, że osiągnięcie równowagi aksjonormatywnych podstaw funkcjonowania uczelni jest głównym wyzwaniem współcześnie funkcjonujących środowisk akademickich¹³. Niemniej trud ukierunkowany na osiągnięcie złotego środka, jakim jest eklektyczny model nauki, niesie ze sobą profit w postaci zrównoważonego rozwoju cywilizacji, gdzie technicznemu postępowi świata towarzyszy głęboki namysł nad istotą człowieczeństwa.

Zidentyfikowane i opisane przez Goćkowskiego dwa modele uprawiania nauki silnie korespondują z dwoma trybami wytwarzania wie-

¹¹ Ibidem.

¹² K. Leja, *Normy akademickie wyznacznikami tworzenia strategii uniwersytetu?*, „Prace naukowe WWSZIP: Metody badań problemów zarządzania strategicznego” 2012, nr 17 (1), s. 424.

¹³ Ibidem, s. 423.

dzy naukowej, o których traktuje przełomowa publikacja Michaela Gibbonsa i współautorów. W trybie akademickim (*mode 1*) wiedza tworzona jest w akcie zaspokajania ludzkiej ciekawości, a jej wartość ma charakter autoteliczny. Z kolei w trybie post-akademickim (*mode 2*) wiedza powstaje w kontekście społeczno-gospodarczych potrzeb codzienności, dlatego wartość wiedzy szacowana jest w możliwościach jej aplikacji¹⁴.

Etos nauki w świetle wielogłosu koncepcji Mertona, Goćkowskiego i Zimana

Mówiąc o etosie odniesionym do instytucjonalnego wymiaru nauki, konieczne wydaje się przywołanie poglądów Roberta Mertona, który akcentuje moralne zobowiązanie ludzi nauki do postępowania zorientowanego na komunalizm, uniwersalizm, bezinteresowność, oryginalność oraz sceptycyzm¹⁵. Wartości te, noszące miano CUDOS od skrótów ich anglojęzycznych nazw, stanowią oś mertonowskiej definicji etosu nauki, której bliżej jest do arystokratycznego niż rzemieślniczego stylu badawczego. Bowiem nauka rozumiana jest jako wysublimowana gra dla wybrańców, nie zaś w kategoriach prakseologii realizowanej w zaciszu uczelnianych pracowni¹⁶. Koncepcja Mertona, ze względu na ułożenie w tradycji, zasługuje na bardziej szczegółową prezentację i dyskusję z ujęciami innych autorów.

Według Roberta Mertona komunalizm (*communalism*) to pierwsza zasada etosu nauki. Stanowi, iż w nauce prawo własności osiągnięć naukowych jest dzielone proporcjonalnie do udziału współautorów, o czym uczeni muszą informować przy okazji wypełniania obowiązku

¹⁴ M. Gibbons, C. Limoges, H. Nowotny, S. Schwartzman, P. Scott, M. Trow, *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*, London 1994, s. 1–3.

¹⁵ R. K. Merton, *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Warszawa 1982, s. 580 i nast.

¹⁶ Ł. Afeltowicz, R. Sojak, *Arystokraci i rzemieślnicy. Synergia stylów badawczych*, Toruń 2015, s. 151.

publikacyjnego. Zgodnie z komunalizmem miarą sukcesu w nauce jest społeczne uznanie odkrycia i szacunek dla jego autora/autorów¹⁷. Na podstawie tego można wnioskować o wyraźnym rozdziale uczonych, których paranie się nauką uczyniło społeczną elitą, od reszty społeczeństwa, co wpisuje się w akademicki tryb generowania wiedzy. Jako że tradycyjnie działania tych pierwszych, choć podlegają społecznemu wartościowaniu, a także pozwalają sterować tempem i profilem społecznych zmian, nie są zamawiane ani też przeprowadzane przez społeczeństwo. Zupełnie inaczej kwestia ta rozstrzygana jest w trybie post-akademickim. Zdaniem Johna Zimana roszczenie względem osiągnięć naukowych ustalane jest zgodnie z prawem posiadania (*proprietary*), które sprowadza się do uwzględnienia wielkości udziału poszczególnych źródeł finansowania projektów badawczych¹⁸. Wielkość partycypacji w sukcesie zależy przede wszystkim od wysokości poniesionych nakładów pieniężnych na badania, dlatego odpowiednim określeniem jest *interesarianizm*¹⁹ jako określenie sytuacji, w której grupy wpływów dzielą się wypracowanym kapitałem według proporcji poczynionego wkładu.

Zgodnie z mertonowską koncepcją CUDOS drugą zasadą jest uniwersalizm (*universalism*). Dotyczy sposobu walidacji osiągnięć naukowych, co musi odbywać się na podstawie ogólnie respektowanych, merytorycznych i bezosobowych kryteriów, aby profesjonalna aktywność naukowa była otwarta dla wszystkich utalentowanych ludzi bez względu na ich pochodzenie, płeć, religię czy narodowość, limitowana wyłącznie ich talentem wedle idei merytokracji (*meritocracy*)²⁰. Zdaniem Johna Zimana, tradycyjne ujęcie etosu należy wzbogacić w tym punkcie o kwestię lokalizmu (*localism*). Skutkuje to dzieleniem się odpowiedzialnością za rezultaty badań między ludźmi nauki a lokalną

¹⁷ R. K. Merton, *Teoria socjologiczna...*, op. cit., s. 581–582;

¹⁸ Za: J. Ziman; K. Leja, *Normy akademickie wyznacznikami...*, op. cit., s. 418–419.

¹⁹ Słowo *interesarianizm* stanowi neologizm stworzony przez autorkę niniejszego opracowania ze względu na brak trafnych określeń w fachowej nomenklaturze na ten temat, a także niezgodę na stosowane obecnie tłumaczenie słowa *proprietary* jako *wspólnotowość*, które nie oddaje sensu przypisanej przez Johna Zimana idei.

²⁰ R.K. Merton, *Teoria socjologiczna...*, op. cit., s. 582–583.

społecznością, której codzienne potrzeby i dążenia powinny być kanwą tych badań²¹.

Bezinteresowność (*disinterestedness*) to trzecia zasada ustanowiona przez Mertona. Tyczy się czystych intencji, jakie powinny być motorem działań ludzi nauki. Ciekawość świata, pasja poznawania prawd(y) na drodze intelektualno-empirycznych dociekań oraz troska o ludzkość – stanowią kluczowe atrybuty dobrego naukowca²². Natomiast John Ziman, opowiadający się po stronie post-akademickiego trybu wytwarzania wiedzy, zobowiązuje do ujawnienia autorytarnego typu motywowania aktywności naukowej (*authoritarianism*). Odgórne ustalanie priorytetowych kierunków studiów z jednej strony skutkuje lepszą koordynacją działań ludzi nauki i biznesu (*stakeholder relationship*), z drugiej zaś jest źródłem napięć między interesariuszami²³.

Krocząc dalej za Mortonem, powiemy, iż czwartą zasadą etosu nauki jest oryginalność (*originality*). Sprowadza się do przypisania ludziom nauki roli inicjatorów i koordynatorów kierunków cywilizacyjnego rozwoju, czego warunkiem *sine qua non* jest podejmowanie przez uczonych odważnych projektów badawczych²⁴. Dla porównania, Janusz Goćkowski w swojej koncepcji etosu nauki²⁵ również docenia u uczonych odwagę wytyczania własnych ścieżek dociekań, co określa mianem „myślenia alternatywnego”²⁶. Zastrzeżenia za to zgłasza ponownie John Ziman. Twierdzi on, iż innowacyjność badań jest uzasadniona (*commissioned*) tylko wtedy, gdy jest podyktowana chęcią sprostanania aktualnym i realnym społecznym trudnościom, nie zaś rywalizacją uczonych o nagrodę anty-Nobla (*Ig Nobel Prize*). Innymi słowy chodzi o wypracowanie takiego poziomu społecznego zaangażowania w naukę i odpowiedzialności za tworzoną wiedzę, który skutkowałby

²¹ Za: J. Ziman; K. Leja, *Normy akademickie wyznacznikami...*, op. cit., s. 418–419.

²² R. K. Merton, *Teoria socjologiczna...*, op. cit., s. 584–585.

²³ Za: J. Ziman; K. Leja, *Normy akademickie wyznacznikami...*, s. 418–419.

²⁴ R. K. Merton, *Teoria socjologiczna...*, op. cit., s. 585–586.

²⁵ Por. J. Goćkowski, *Ethos nauki...*, op. cit., s. 20–25.

²⁶ J. Goćkowski, *Uniwersytet i tradycja w nauce*, Kraków 1999, s. 23.

nadaniem lokalnym społecznościom uprawnień komisyjnych, a więc zezwalania lub wzbraniania ludziom nauki prowadzenia konkretnych badań. Taki stan rzeczy można nazwać *komisjonizmem*²⁷.

Ostatnią zasadą wskazaną przez Mertona jest sceptycyzm (*scepticism*). Wiąże się on z gotowością ludzi nauki do poddawania się wielokryterialnej ocenie ekspertów z danej dziedziny wiedzy, jak również do stawania w roli eksperta względem innych (*peer review*)²⁸. Podobnie stanowisko reprezentuje Janusz Goćkowski, który uznaje sceptyczną postawę naukowców za nobilitującą w świecie nauki. Jego zdaniem, zarówno poddawanie się krytycznej refleksji, jak i jej używanie stanowią fundament normalności w życiu naukowym²⁹. Z kolei John Ziman zwraca uwagę na fakt, iż naukowiec prowadząc często wieloletnie badania, staje się ekspertem. Proporcjonalnie do okazanej uczonemu za wiedzę ekspercką estymy należy się finansowa gratyfikacja, albowiem w konsumpcyjnie zorientowanym świecie nauka jest usługą, a wiedza – towarem³⁰.

Pomimo silnych tendencji globalizacyjnych etos nauki wciąż wykazuje znaczącą skłonność do regionalizacji, a nawet nacjonalizacji. Dlatego nie powinien zdumiewać nikogo fakt, iż także wśród krajów europejskich istnieją pewne różnice w sposobach kulturowania etosu nauki. Każdy kraj Europy, choć ma wspólny rdzeń kulturowy, kontrastuje na tle innych za sprawą unikatowej mentalności narodu. Tak też jest w przypadku krajów nordyckich, których aksjonormatywny wymiar nauki zostanie przybliżony na przykładzie Åbo Akademi, czyli najstarszej szerokoprofilowej i jednej z niewielu szwedzkojęzycznych uczelni w Finlandii.

²⁷ Słowo *komisjonizm* stanowi neologizm stworzony przez autorkę niniejszego opracowania, ze względu na brak trafnych określeń w fachowej nomenklaturze na ten temat, a także niezgodę na stosowane obecnie tłumaczenie słowa *commissioned* jako *użyteczność wiedzy*, które nie oddaje sensu przypisanej przez Johna Zimana idei.

²⁸ R.K. Merton, *Teoria socjologiczna...*, op. cit., s. 587–589.

²⁹ J. Goćkowski, *Uniwersytet...*, op. cit., s. 23.

³⁰ Za: J. Ziman; K. Leja, *Normy akademickie wyznacznikami...*, op. cit., s. 418–419.

Fiński sposób na kultywowanie etosu nauki – przykład Åbo Akademi

Rozważania dotyczące nordyckiej wersji etosu nauki zostały zakreślone przez etnograficzne studium przypadku nad doświadczaniem sukcesu w nauce przez studentów studiów doktoranckich – doktorantów edukacji Åbo Akademi w Vaasa. Studium miejsca, sprowadzone do eksploracji wartości, norm i praktyk składających się na etos nauki badanej uczelni, stanowi pierwszy krok w toku wielopoziomowej i wielowątkowej etnografii w ramach badań własnych.

Åbo Akademi to instytucja dydaktyczno-badawcza, która ma ambicje, aby w niedalekiej przyszłości osiągnąć status uczelni w pełni transgranicznej, o najwyższej reputacji naukowej³¹. Ten pożądany stan rzeczy ma stać się realnością poprzez wykonanie misji polegającej po pierwsze na edukowaniu szwedzkojęzycznych ekspertów cieszących się uznaniem w krajach nordyckich lub – co bardziej pożądane – posiadających międzynarodowy prestiż, zaś po drugie poprzez zapewnianie otwartego dostępu do wyników badań z myślą o zaspokajaniu, ale i kształtowaniu, przyszłych potrzeb społeczeństwa Finlandii³². Misja ta realizowana jest w oparciu o pięć fundamentalnych wartości, a mianowicie:

- Różnorodność odniesioną zarówno do kwestii badawczych jak i etnicznych, a więc dążenie do tworzenia optymalnych warunków dla kooperacji na polu nauki osób reprezentujących różne podejścia paradygmatyczne oraz odmienne dziedzictwa kulturowe;
- Transparentność utożsamiana jest z prostotą procedur organizacyjnych uczelni we wszystkich aspektach jej działalności: badawczej, dydaktycznej i kulturalnej.

³¹ Åbo Akademi: oficjalna strona internetowa, *Åbo Akademi – uczelnia transgraniczna*, http://www.abo.fi/public/media/15235/aa_ppt_2016.pdf [dostęp:14-02-2017].

³² Ibidem.

- Uczestnictwo powiązane jest z rozumieniem nauki zarówno w kategoriach sieciowej działalności dydaktyczno-badawczej, jak i w kategoriach wytworów tej działalności, gdzie podejście sieciowe zakłada wielopoziomową zależność ze światem społecznym; wiąże się to z utylitarno-pragmatycznym postrzeganiem roli uczelni i uczonych, tak właściwym dla krajów luterańskich, do których należy Finlandia.
- Odwaga w wytyczaniu celów powiązana z odpowiedzialnym działaniem jest według społeczności akademickiej Åbo Akademi jednym z warunków osiągnięcia sukcesu; odwaga to także umiejętność porzucenia we właściwym czasie bezpiecznej, bo wytyczonej przez poprzedników ścieżki, rzucenie wyzwania utartym schematom i zdezelowanym prawdom, a wszystko to, by z odtwórcy stać się twórcą.
- Wytrwałość to przede wszystkim niezrażanie się trudnościami, sprawne wyciąganie wniosków z poniesionych porażek i cierpliwe, choć nie bezrefleksyjne trwanie w dążeniu do wytyczonego celu³³.

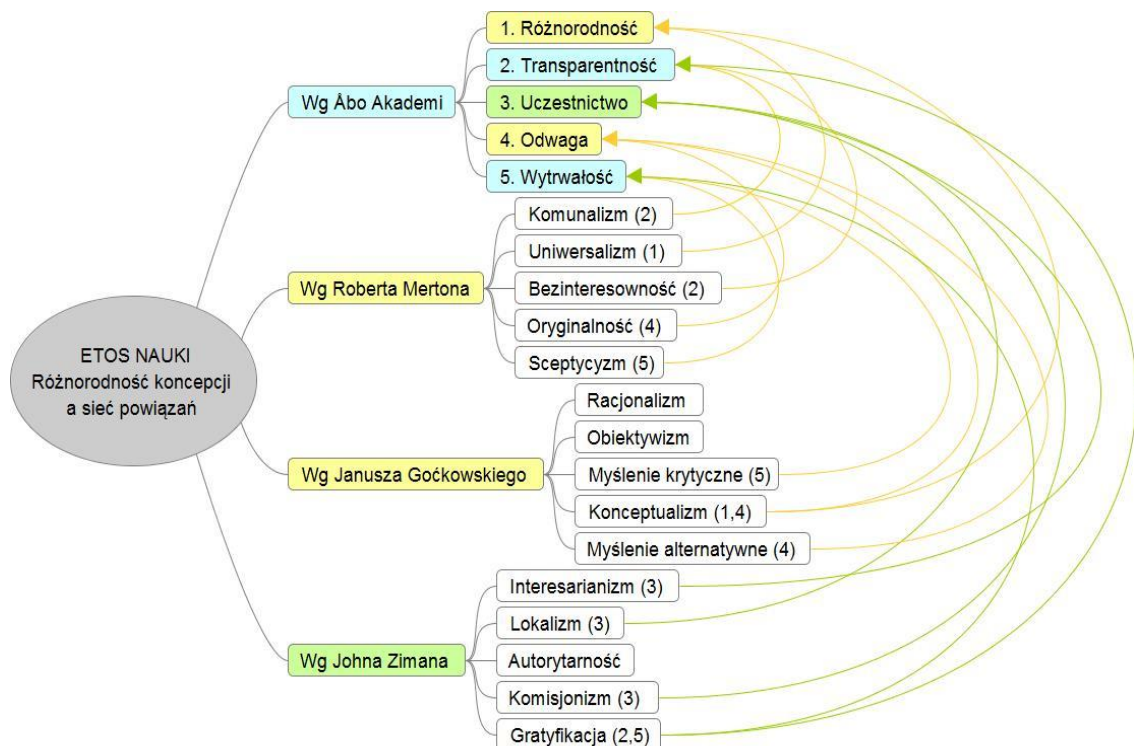
Dokonując analizy przekazu, jaki płynie z tak aksjologicznie zorientowanego etosu nauki oraz zestawiając go z koncepcjami etosu nauki według Mertona, Goćkowskiego i Zimana, można dostrzec interesującą sieć międzykonceptyjnych powiązań, co ilustruje rysunek 1.

Wyłoniony w toku badań własnych obraz etosu nauki Åbo Akademi jawi się jako synergicznie zorientowany aksjonormatyw, zrekonstruowany na styku klerkowskiego i eksperckiego modelu nauki. Co za tym idzie, w równej mierze wspierający akademicki i post-akademicki tryb wytwarzania wiedzy, a w konsekwencji nakładający na społeczność tej uczelni obowiązek prowadzenia działalności dydaktyczno-badawczej w obrębie precyzyjnie wytyczonych norm, jakimi są: 1) dbałość o prestiż uczelni, 2) troska o jakość relacji międzyludz-

³³ Ibidem.

kich, 3) troska o jakość kształcenia, 4) troska o jakość badań naukowych, 5) troska o jakość procedur dyplomowania.

Rysunek 1. Sieć powiązań między etosem nauki Åbo Akademi a koncepcjami Mertona, Goćkowskiego i Zimana

Źródło: Opracowanie własne

Zrekonstruowany w ramach badań własnych eklektyczny model uprawiania nauki jest rzecz jasna efektem przemyślanej i przez blisko wiek doskonałej strategii zarządzania Åbo Akademi. Kolejno panujące władze tej uczelni wykazują się przezornością, nie pozwalając na dominację żadnego z biegunowych trybów wytwarzania wiedzy, a tym samym tworząc bezpieczny azyl dla ludzi nauki reprezentujących różne style badawcze. Ewolucja etosu nauki Åbo Akademi ku synergii jest

wynikiem dojrzałego społecznego kontraktu nauki³⁴. Obie strony kontraktu – zarówno fińskie społeczeństwo reprezentowane przez polityków, jak i środowisko akademickie ÅA – dostrzegają walory łączenia tradycji z nowoczesnością. Nie dając się zwieść fałszywej nucie neoliberalizmu wybrzmiałej w pustej obietnicy łatwego sukcesu płynącego z mariażu nauki z biznesem, Finowie stworzyli sobie wymarzone warunki do zrównoważonego społeczno-gospodarczego rozwoju.

Jednakże podejmując próbę podążenia tropem ujawnionych tu dobrych praktyk, należy zachować ostrożność. Bowiem logika badań etnograficznych podpowiada, że tym, co często przesądza o właściwej aplikacji jakiejś idei, jest warstwa mentalnościowa danego społeczeństwa. Stanowi ona skomplikowaną i niemożliwą do powielenia, niematerialną matrycę kultury. Zatem synergiczny koncept nauki zbudowany na fundamentach takich wartości, jak: różnorodność, transparentność, uczestnictwo, odwaga i wytrwałość jest realny pod warunkiem *fińskości*, czyli w społeczeństwach o bardzo zbliżonej strukturze mentalnościowej.

Bibliografia:

- Åbo Akademi: oficjalna strona internetowa, *Åbo Akademi – uczelnia transgraniczna*, http://www.abo.fi/public/media/15235/aa_ppt_2016.pdf [dostęp: 14-02-2017].
- Afeltowicz Ł., Sojak R., *Arystokraci i rzemieślnicy. Synergia stylów badawczych*, Wyd. UMK, Toruń 2015.
- Akerlind G., Kayrooz C., *Understanding Academic Freedom: The views of social scientists*, „Higher Education Research & Development”, vol. 22, no. 3, November 2003 (327-344).
- Bańko M., (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, PWN, Warszawa 2007.
- Bauman T., *Uniwersytet* [w:] T. Pilch (red.) *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, T. 6, Wyd. ŻAK, Warszawa 2007.
- Bogaj M., *Etos zawodowy nauczyciela*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, T. 1, Wyd. ŻAK, Warszawa 2003.

³⁴ A. Lekka-Kowalik, *Nauka...*, op. cit., s. 644.

- Gibbons M., Limoges C., Nowotny H., Schwartzman S., Scott P., Trow M., *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*, SAGE, Londyn 1994.
- Goćkowski J., *Ethos nauki i role uczonych*, Wydawnictwo i Drukarnia „Secesja”, Kraków 1996.
- Goćkowski J., *Uniwersytet i tradycja w nauce*, Wydawnictwo i Drukarnia „Secesja”, Kraków 1999.
- Leja K., *Normy akademickie wyznacznikami tworzenia strategii uniwersytetu?* „Prace naukowe WWSZIP: Metody badań problemów zarządzania strategicznego” 2012 nr 17 (1).
- Lekka-Kowalik A., *Nauka*, [w:] K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Wyd. POLWEN, Radom 2016.
- Merton R.K., *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Wyd. PWN, Warszawa 1982.
- Włodarczyk E., *Kultura* [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, T. 2, Wyd. ŻAK, Warszawa 2003.
- Woleński J., Hartman J., *Wiedza o etyce*, Wyd. PWN, Warszawa – Bielsko-Biała 2008.

